

TRETTIONDE NOVEMBER

+ **Den 30:e i månaden firar vi minnet av den heliga, ärofulla och vördade aposteln ANDREAS den FÖRSTKALLADE.**

Andreas, Kristi ärorika apostel, var bror till den helige aposteln Petrus och kom från staden Betsaida (dagens al-Tell), som ligger vid den nordöstra stranden av Tiberiassjön. Till skillnad från sin bror som var gift föredrog han att leva ogift och bodde i Petrus' hus i Kafarnaum. Båda bröderna var fiskare och iakttog i fromhet alla lagens föreskrifter. När Johannes Förelöparen reste genom Judeen och trakterna kring Jordan för att sprida sin uppmaning till omvändelse skyndade Andreas till honom, övergav allt som höll honom fast i världen och blev hans lärjunge.

En dag, efter att ha döpt Jesus, talade Johannes med Andreas och en annan lärjunge¹ och pekade på Jesus som gick förbi och sade till dem: "*Se Guds lamm*" (Joh 1:36). Efter detta ord från Förelöparen följde de Jesus för att lära känna honom bättre. Kristus vände sig till dem och sade: "*Vad söker ni?*" De svarade med respekt: "*Mästare, var bor du?*" Jesus sade: "*Kom och se!*" (Joh 1:38-39). De följde med honom till det hus där han bodde som främling och samtalade med honom hela dagen. De förstod ännu inte att han var Frälsaren och Guds Son, och de ville inte heller bli hans lärjungar, men de kände en utesäglig dragningskraft till honom. Andreas var övertygad om att denne Jesus var Messias, världens frälsare, som hans folk väntat på i så många århundraden. Han kunde inte hålla tillbaka sin glädje, utan rusade till sin bror Simon och ropade: "*Vi har funnit Messias!*" (Joh 1:41), och sedan ledde han honom till Jesus. Andreas var den förste som kände igen Kristus och som berättade om honom för den som skulle bli den apostoliska körens ledare, vilket är anledningen till att han fick smeknamnet "den först kallade".²

Därefter följde Andreas Herren vart han än gick, genom städer och byar, berg och öknar, för att dricka ur den flod av levande vatten som var hans ord. Han var med när bröden blev välsignade så att de räckte till alla, och det var han som presenterade Frälsaren med de fem bröden och två fiskarna och undrade hur de skulle räcka till för alla (Joh 6). Andreas var vän med den helige Filippus, som liksom han kom från Betsaida. När några greker bad Filippus att få träffa Jesus gick Filippus och berättade för Andreas, som var mer bekant med Mästaren (Joh 12:20). De tre apostlarna Petrus, Jakob och Johannes fick bevittna den mest storslagna uppenbarelsen av Herren Jesu gudomlighet, och stod främst i apostlaskaran. Den helige Andreas hade förvisso inte samma auktoritet, men en viss prioritet före de övriga lärjungarna.

---

¹ Enligt vissa är denna lärjunge den helige Johannes teologen.

² Enligt helige Johannes evangelium. Enligt helige Markus (1:16) och helige Matteus (4:18) skedde denna kallelse av de första lärjungarna en tid efter mötet med Förelöparen, när hans lärjungar efter att ha blivit arresterade återupptog sitt yrke och mötte Jesus som predikade vid sjön Gennesarets strand.

Den först kallade bevitnade de fruktansvärda händelser som ägde rum i samband med Kristi frälsande lidande, och han var närvarande tillsammans med de andra apostlarna då Kristus uppenbarade sig efter sin uppståndelse. Vid pingst fick han ta emot den Helige Andes nåd i fullt mått och fick genom lottkastning i uppdrag att evangelisera vid Svarta havets kuster, Bitynien, Trakien och Grekland (Makedonien, Thessalien och Akaja).³ Trogen Herrens uppmaning tog han varken penningpung, väska eller stav med sig (Matt 10:9-10) och gav sig ut på vägarna för att förkunna frälsningens evangelium. Det är omöjligt att räkna upp hur många prövningar han fick utstå: svårigheter av alla slag, sjukdomar, faror från rövare, misshandel från judar såväl som hedningar... Men vart han än gick följde den Helige Ande med honom, talade genom hans mun, utförde underverk och helanden och gav honom tålamod och glädje i sina prövningar. Och det var denne Guds kraft som bodde i honom som lockade folkskarorna till tro. Efter att ha upplyst människornas sinnen genom sin predikan väckte han deras själar till nytt liv genom det heliga dopets bad. Han byggde kyrkor och organiserade tillbedjan av Gud i dem, han ordinerade präster och vigde biskopar till att leda dessa nya församlingar.

Andreas begav sig först till Amisos (dagens Samsun) vid Svarta havskusten och omvände ett stort antal judar där, varefter han med Guds kraft botade dem som led av olika sjukdomar. Efter att ha fortsatt sitt uppdrag i Trebizond och Lazio återvände han till Jerusalem för påsken. Därifrån reste han tillsammans med Johannes Teologen till Efesos och evangeliserade under en tid de västra delarna av Mindre Asien. På väg upp till Propontides och under det att han predikade i städerna Nicaea, Nikomedia, Kalcedon, Heraklea i Pontos och Amastris, fick han många gånger konfrontera de fanatiska hedniska anhängarna av avgudadyrkande kulturer. Även sofisterna med sina bedrägliga resonemang motsatte sig evangeliet, men han skingrade bådas gruppernas motstånd med sin vishet och sina mirakler. När han nådde Sinope befriade han genom sin bön aposteln Mattias från hans bojor, men han blev i sin tur tillfångatagen av de rasande hedningarna och fick utstå många plågor: han kastades till marken, blev slagen från alla håll och kanter och fick till och med ett finger avbitet. Under alla dessa prövningar försökte den helige Andreas inte fly eller försvara sig, utan stod ut under tålamod och efterliknade så sin Mästare, Guds lamm, som kom till världen för att lida och ta bort världens synder. Med tanke på hans ståndaktighet, hans långa lidande under sina plågoandar och de många mirakel han utförde omvände sig folket i Sinope och bad honom om förlåtelse och tog så emot det heliga dopet.

Andreas utsåg en biskop och präster i Sinope och återvände sedan till de städer i Pontos som han redan hade evangeliserat för att stadfästa dem i tron. Han fortsatte sin predikan och motbevisade de hedniska vise männen i städerna Neocesarea och Samosata, innan han återigen reste till Jerusalem för att delta i konciliet som samlade apostlarna i frågan om hur hedningarna skulle tas emot i kyrkan (Apg 15). Efter påsken följde han Mattias och Taddeus ända till

---

³ I likhet med andra apostlar har den hagiografiska traditionen gjort en selektiv och omdömesgill användning av aposteln Andreas apokryfiska *Apostlagärningar* (som skrevs i slutet av det andra århundradet), vilka utförligt beskriver hans missionsresor och uppvisar en tendens till enkratism som var utbredd vid den tiden, se *Écrits apocryphes chrétiens* I, "Pléiade", Paris 1997, s. 877-974.

Mesopotamiens gränser och gav sig sedan iväg för att evangelisera de barbariska områdena öster om Svarta havet (dagens Krim i södra Ukraina). Han återvände sedan till Trakien och upplyste invånarnas hjärtan i den lilla staden Byzantium med sin predikan. Där grundade han en kyrka tillägnad Guds moder och lämnade Stachys [31 oktober], en av de sjuttio lärjungarna, som biskop. Han fortsatte sedan sin outtröttliga resa genom Trakien, Makedonien och Thessalien och nådde slutligen staden Patras på Peloponnesos.⁴

Där omvände aposteln den romerske prokonsulns egen hustru Maximilla genom att bota henne från en obotlig sjukdom. Han spred sin välsignelse till de andra invånarna och etablerade snart en stor församling av kristna. När prokonsul Aegeatos var frånvarande omvände han även dennes bror och ställföreträdare Stratoklos. När Aegeatos återvände blev han mycket arg då han såg att kristendomen hade spridit sig till och med i hans eget hus, och han lät arrestera aposteln. Från fängelset fortsatte Andreas att predika och vigde Stratoklos till biskop i Patras. Några dagar senare avkunnades domen utan rättegång, och den helige Andreas bands upp med rep på ett kors och spikades inte, för att dra ut på tortyren.⁵ Hur lycklig var han inte att efterlikna Kristus på detta sätt, till och med när han dog för honom! Efter att ha hållit tillbaka sina vänner som ville befria honom välsignade Andreas sina anhängare en sista gång och överlämnade sin själ till Gud efter tre dagar. Prokonsuln dog snart en brutal död som straff för sin missgärning, och den nya biskopen Stratoklos, som delade ut sin förmögenhet till de fattiga, byggde sitt biskopssäte på platsen för apostelns martyrskap.

Många år senare, den 3 mars 357, överfördes helgonets dyrbara relikier från Patras till Konstantinopel av den helige Artemios [20 oktober], på order av kejsar Konstantius, son till den helige Konstantin. De placerades tillsammans med de heliga Lukas och Timoteos i De heliga apostlarnas kyrka, vilken var alldeles nybyggd. Femhundra år senare återbördades de till Patras, skickade av kejsar Basilius I "Makedoniern" (867-886), och sedan, inför hotet från den turkiska invasionen av Peloponnesos, fördes de till påven Pius II i Rom av den moriska despoten Thomas Palaeologos år 1460. Helgonets kranium återbördades slutligen till Patras den 26 september 1964, till de rättroende ortodoxas glädje och tröst⁶.

Enligt en slavisk tradition sträckte sig den helige Andreas mission ända till Ryssland, vilket skulle ge den ryska kyrkan ett avlägset apostoliskt ursprung, identiskt med det i Bysans. I vilket fall tillhör den ryska kyrkan Andreas apostoliska gren, eftersom den efter sin omvändelse, under många århundraden stod under patriarken av Konstantinopel. I västerländsk tradition vördas helige Andreas som skyddshelgon i Skottland, där det under medeltiden fanns mer än åttahundra kyrkor som var tillägnade den förstskallade.

---

⁴ I de gamla *Apostlagärningarna* åkte Andreas efter en första vistelse i Patras, där han genom sina mirakler omvände prokonsul Lesbios, till Korint, sedan till Megara, innan han återvände till Patras.

⁵ Enligt vissa texter, troligen influerade av berättelsen om Petrus martyrskap, korsfästes Andreas upp och ner. Den X-formade avbildningen av Andreaskorset uppträdde inte i västvärlden förrän på 1400-talet.

⁶ I katedralen i Aix-en-Provence bevaras den högra foten av Sankt Andreas, som stals under korsfararnas plundring av Konstantinopel (1204) och som Karl II, kung av Neapel och Sicilien, testamenterade till staden år 1289.

